

Nr 139.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående biträdande skolföreståndarinnan Anna Kruses löne- och pensionsförmåner; given Stockholms slott den 25 februari 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

B. J:son Bergqvist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Bergqvist anförde härefter:

Genom beslut av 1909 års riksdag fingo lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter sina avlöningsförmåner reglerade så till vida, att såsom villkor för att nämnda läroanstalter skulle äga åtnjuta statsunderstöd viss minimiavlönning skulle uppbäras av

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 117 häft. (Nr 139.) 1

de vid läroanstalterna anställda lärarinnorna. De av Kungl. Maj:t och riksdagen i sådant hänseende givna bestämmelserna återfinnas i kungörelse den 29 oktober 1909 (nr 154 sid. 1) angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m. Enligt sagda bestämmelser, sådana de i vissa delar lyda på grund av 1913 års riksdags beslut och jämlikt kungörelse den 21 februari 1914 (nr 28) angående ändrad lydelse av vissa bestämmelser i nyssnämnda kungörelse, skall, såsom i avdelning A 1 a) och b) stadgas, föreståndarinna och lärarinna vid läroanstalt, som åtnjuter understöd från något av de i reservationsanslaget till enskilda läroanstalter (numera reservationsanslaget till privatläroverk) ingående särskilda anslagen, åtnjuta avlöning med vissa minimibelopp, utgörande för föreståndarinna lägst 2,000 kronor och för ämneslärarinna med full tjänstgöring lägst 1,400 kronor eller — i fråga om lärarinna med lägre kompetens — 1,200 kronor.

Vidare föreskrives i sistberörda kungörelse A 3, att den tjänstgöring, som här avses, skall vara förlagd till klasserna över de förberedande eller till läsavdelning av med skolan förbundet lärarinneseminarium, dock att ämneslärarinna med full tjänstgöring må kunna fullgöra intill en tredjedel därav i de förberedande klasserna eller i övningsämnen. Med full tjänstgöring förstås enligt samma kungörelse punkt 4 tjänstgöring till ungefärligen den omfattning, som åligger ämneslärarinna vid allmänt läroverk, d. v. s. enligt § 134 i gällande läroverksstadga i fråga om första lärarinna vid samskola 20 till 22 timmar och beträffande övriga ämneslärarinnor 22 till 26 timmar i veckan. Slutligen föreskrives i avd. B av nämnda kungörelse, att bidrag till lönetillägg åt berörda lärarinnor må utgå med visst belopp för varje ämneslärarinna, som är berättigad till en avlöning av minst 1,400 kronor, samt att likaledes av statsmedel må utgå $\frac{2}{3}$ av stadgade ålderstillägg till föreståndarinna och lärarinna.

Även i de av riksdagen fastställda bestämmelserna rörande pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, intagna i kungörelse den 23 december 1910 (nr 145 sid. 1), återfinnes stadgande om ifrågavarande lärarinnors tjänstgöring. Sagda bestämmelser föreskriva nämligen, att skyldighet att vara delägare i den för nämnda lärarpersonal avsedda lärarinnornas pensionsan-

stalt åligger, bland andra, vid enskild läroanstalt av förut angivet slag anställd föreståndarinna ävensom ämneslärarinna med full tjänstgöring, att pensionsavgifter skola på visst sätt beräknas för föreståndarinna eller ämneslärarinna med full tjänstgöring samt att till sagda pensionsavgifter skall utgå, bland annat, visst bidrag av statsmedel.

Jag har ansett mig böra erinra om nu angivna bestämmelser, då jag nu anhåller att få anmäla en framställning, för vars bifallande erfordras avsteg från ifrågavarande bestämmelser.

Hos Kungl. Maj:t har nämligen biträdande föreståndarinnan vid Brummerska skolan i Stockholm Anna Kruse anhållit om rätt att, med bibehållande av alla de förmåner, som tillföle en ämneslärarinna vid högre flickskola, om möjligt redan för läsåret 1920—1921 eller eljest för de två eller tre år, hon ännu torde komma att kvarstå i skolans tjänst, förlägga hela den henne åliggande undervisningen till de förberedande klasserna.

Om skälen till den sålunda gjorda framställningen har Anna Kruse i till skolöverstyrelsen sedermera ingiven skrift anført, bland annat, följande:

Under en av henne företagen studieresa till Nordamerikas förenta stater hade hennes intresse väckts för frågan om den grundläggande undervisningen, och hon hade vid hemkomsten till Sverige anordnat försök att i praktiken omforma och tillämpa de principer, som hon funnit utgöra huvudstyrkan i Förenta staternas primärundervisning. Hennes tjänstgöring hade därför på skolans bekostnad varit under åren 1905—1908 förlagd till de förberedande klasserna. På grund av den erfarenhet, som sålunda vunnits, hade undervisningsplanen från och med sagda tid omlagts för samtliga förberedande klasser och delvis även i elementarskolan. Då det emellertid visat sig svårt att i andra hand fullfölja det påbörjade reformarbetet, hade Anna Kruse även under åren 1912—1915 förlagt sin undervisning till de förberedande klasserna, jämväl denna gång på bekostnad av skolan, som alltså avstått från att av statsmedel uppbära löne- och ålders-tillägg för henne. Höstterminen 1919 hade Anna Kruse ånyo upptagit arbetet, denna gång med bibehållande av en biträdande föreståndarinnas minimiundervisningsskyldighet — 10 timmar i elementarskolan och 5 timmar i de förberedande klasserna — förutom därutöver 15 timmar 30 minuter i de förberedande klasserna, så att hennes tjänstgöring därigenom, utom hennes åligganden som biträdande föreståndarinna, omfattat 30 timmar 30 minuter. Höstterminen 1920 omfattade hennes tjänstgöring 10 timmar i elementarskolan, inberäknat morgonbön, samt 13 timmar 40 minuter i småskolan. Att hon iklätt sig så stor undervisningsskyldighet jämte sitt övriga arbete berodde på önskan att ännu en gång, innan hon lämnade sin befattning som lärarinna, söka vinna ökad erfarenhet i

fråga om reformsträvandena på primärstadiet. Men då hon med år 1921 inginge i pensionsåldern och då hon vore beroende av den ökade pension, som kunde komma att beviljas för ämneslärarinnor, hade hon ej vågat ställa sig utanför deras led.

Sistberörda skrift var åtföljd av meritförteckning samt avskrifter av åtskilliga examens- och tjänstgöringsbetyg. Nämda handlingar utvisa, bland annat, att Anna Kruse är född den 14 juni 1861, att hon tjänstgjort vid olika läroanstalter från och med höstterminen 1881, att hon företagit flere utrikes studieresor, att hon från trycket utgivit flera läroböcker, av vilka vissa utkommit i flera upplagor, ävensom åtskilliga arbeten och uppsatser av pedagogiskt innehåll samt att hon fullgjort åtskilliga uppdrag på undervisningsväsendets område.

Över ifrågavarande ansökning har skolöverstyrelsen den 2 november 1920 avgivit infortrat utlåtande.

I sagda utlåtande har överstyrelsen till en början erinrat om vissa av mig i det föregående omnämnda bestämmelser i fråga om lärarinnas vid enskild läroanstalt undervisningsskyldighet m. m. samt anfört, att föreskriften om tjänstgöringsskyldighetens minimiomfattning i praktiken tolkats såsom innebärande fordran på en tjänstgöring av minst 20 veckotimmar, ävensom att den praxis plägar följas av överstyrelsen, att för en ämneslärarinna, som därjämte tjänstgjorde som biträdande föreståndarinna, en tjänstgöring, omfattande minst 15 timmars undervisning i veckan, godtagits såsom full tjänstgöring.

I fråga om Anna Kruses ansökning har överstyrelsen därefter anfört, att överstyrelsen ansåge densamma på grund av sökandens långvariga och förtjänstfulla verksamhet på ett särskilt område av undervisningsväsendet vara förtjänt av tillmötesgående, därvid överstyrelsen emellertid ansåge sig böra framhålla, att ett eventuellt bifall till ansökningen borde betraktas såsom varande av icke prejudicerande betydelse. Tillika kunde det ifrågasättas, huruvida icke ansökningen vore av sådan beskaffenhet, att ett bifall till densamma erfordrade riksdagens medgivande.

Överstyrelsen tillstyrkte därför, att Kungl. Maj:t måtte medgiva Anna Kruse rätt att — utan hinder av den omständigheten att hela den henne såsom ämneslärarinna med full tjänstgöring vid statsunderstödd enskild läroanstalt åliggande undervisningsskyldighet vore förlagd uteslutande till de förberedande klasserna — erhålla samtliga de löne- och pensionsförmåner, som skulle hava tillkommit henne, därest hon haft den henne såsom sådan lärarinna åliggande undervisningsskyldigheten till minst två tredjedelar förlagd till klasserna över de förberedande, samt att denna rätt må tillkomma henne för tiden från och med läsåret 1920—1921.

I ärendet har statskontoret den 27 december 1920 avgivit infortrat utlåtande av följande lydelse:

Statskontoret vill till en början framhålla, att frågan, huruvida sökandens tjänstgöring i de förberedande klasserna är för undervisningsväsendets utveckling av den betydelse, att den av henne begärda undantagsställningen i avseende å löne- och pensionsförmåner bör beviljas, givetvis undandrager sig statskontorets bedömande. Det vill dock synas, som om i förevarande fall så särskilda förhållanden föreligga, att någon fara för vittutseende konsekvenser av ett medgivande i den av sökanden önskade riktningen icke skulle vara att befara. Då framställningen avser ett undantag från de av Kungl. Maj:t och riksdagen beträffande den lärarinna åliggande tjänstgöringen givna bestämmelser, läser frågan emellertid böra underställas riksdagens prövning.

Vidkommande då avlöningsfrågan erfordras tydligen icke något beslut om storleken av lönebeloppet, enär detta är en sak, som i förevarande fall vederbörande skola äger ordna efter sitt gottfinnande. Men däremot läser böra inhämtas riksdagens medgivande till att, därest sökandens avlöning utgår enligt bestämmelserna i kungörelsen den 21 februari 1914, statsbidrag till avlöningen må, utan hinder av att hennes tjänstgöring i sin helhet är förlagd till de förberedande klasserna, från och med höstterminen 1920 utgå i enlighet med bestämmelserna i avdelning B av samma kungörelse.

Under förutsättning att statsbidrag till sökandens avlöning sålunda utverkas, synes det ej heller vara något att erinra mot att genom framställning till riksdagen åt sökanden beredes förmånen att för samma tid åtnjuta statsbidrag jämväl för pensioneringen enligt bestämmelserna i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

Nu förevarande framställning torde kunna sägas vara av ganska enastående art, och, såsom min föregående redogörelse visar, föreligga också särskilda skäl för densamma. Framställningens syfte är, att de av riksdagen medgivna, av statsmedel utgående bidragen dels till Anna Kruses avlöning, dels ock till hennes pensionsavgifter må få utgå, ehuru hennes tjänstgöring till större del, än som är medgivet, är förlagd till det förberedande stadiet.

För att först beröra frågan, huruvida den gjorda framställningen är sakligt berättigad, kan jag, med den kännedom jag äger om Anna Kruse, i likhet med skolöverstyrelsen vitsorda den mycket förtjänstfulla verksamhet, hon under en lång tid utövat i undervisningens tjänst, och jag anser mig också kunna uttala den meningen, att de försök, som Anna Kruse tidigare företagit i fråga om den grundläggande undervisningen, varit av vikt för utvecklingen å ifrågavarande betydelsefulla område. Det måste därför anses vara synnerligen önskvärdt, att Anna Kruse sättes i stånd att med den rika erfarenhet, hon i berörda hänseende besitter, genom ytterligare undervisnings-

Departement-
schefen.

försök under den tjänstetid, som kan för henne återstå, fullfölja sitt tidigare påbörjade och under åtskillig tid bedrivna arbete på området. Ur nu berörda synpunkt vill jag således tillstyrka förevarande framställning.

Jag anser mig vidare böra framhålla, att det enligt min mening ej behöver befaras, att ett bifall till nu ifrågavarande ansökning skulle medföra några vittgående konsekvenser eller få prejudicerande betydelse. Utom det förhållandet, att någon dylik ansökning tidigare ej gjorts, vill jag betona, att å ena sidan ett avsteg från gällande bestämmelser i förevarande hänseende givetvis måste motiveras av sådana särskilda omständigheter, som exempelvis de i fråga om Anna Kruse föreliggande, och å andra sidan en framställning av berörda art alltid måste underställas riksdagens prövning i varje enskilt fall.

I likhet med statskontoret finner jag anledning ej föreligga att i detta sammanhang beröra storleken av det Anna Kruse tillkommande lönebelopp. Här torde blott behöva utverkas, att statsbidrag till Anna Kruses avlöning och pensionering må utgå, ehuru hon har sin tjänstgöring ordnad på ett sätt, som ej överensstämmer med gällande bestämmelser. Likaledes torde man böra inhämta riksdagens medgivande, att, därest framställningen i övrigt bifalles, jämväl tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg må i enlighet med gällande grunder utgå till Anna Kruse, så att hon må komma att uppbära alla de av statsmedel utgående avlöningsförmåner, som eljest skulle tillkommit henne.

Den förmån, varom här alltså bör göras framställning, torde böra komma Anna Kruse till del från och med den av henne angivna tidpunkten, eller höstterminen 1920.

Under åberopande av det sagda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att — därest och så länge biträdande föreståndarinnan vid Brummerska skolan i Stockholm Anna Kruses avlöningsförmåner utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen den 21 februari 1914 angående ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läro-

anstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m., — må utan hinder av den omständigheten, att mer än en tredjedel av Anna Kruses tjänstgöring fullgöres i de förberedande klasserna, från och med höstterminen 1920 tills vidare utgå *dels* statsbidrag till hennes avlöning i enlighet med bestämmelserna i förenämnda kungörelse den 21 februari 1914, *dels* statsbidrag till de för henne utgående pensionsavgifterna i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, *dels ock* tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till Anna Kruse i enlighet med de i sådant hänseende gällande allmänna bestämmelser.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Neuendorff.
